

VİZYON

Dijital dönüşümünü tamamlayan KOBİ'ler

Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü artıracak

TOBB Başkan Danışmanı ve Reel Sektör, Ar-Ge ve Uygulama Dairesi Başkanı
Hasan Çağlayan Dündar

VİZYON

Önümüzdeki süreçte **KOBİ**'lerin dijital dönüşümünün hızlanacağını söyleyen **TOBB Başkan Danışmanı ve Reel Sektör, Ar-Ge ve Uygulama Dairesi Başkanı Hasan Çağlayan Dünder**, "Dijital dönüşümünü tamamlamış olan **KOBİ**'ler verimlilikleri artırarak daha rekabetçi olarak karşımıza çıkacaklar. Bu da bir bütün olarak Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü artıracak." dedi.

Konya Meram Anadolu Lisesi'nden (Konya Maarif Koleji) mezun olduktan sonra üniversite eğitimi için Ankara'ya yerleşen Hasan Çağlayan Dünder, Hacettepe Üniversitesi İstatistik bölümünden ve Anadolu Üniversitesi İşletme bölümünden lisans derecelerini aldı. Ardından, ODTÜ Finansal Matematik Yüksek Lisans programında özel öğrenci olarak ders aldı ve yüksek lisansını **TOBB ETÜ** İşletme bölümünde tamamladı. Şu an Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde Sosyal Politika Anabilim Dalında doktora yapan ve tez aşamasında olan Dünder, yoğun bir iş hayatını ve akademiyi eş zamanlı yürütmek gerçekten zor olduğunu söylüyor ve kısa zaman içinde tezini tamamlamayı hedefliyor.

Üniversite hayatında kamu kurumları ve özel sektörde 5 farklı yerde staj yaparak iş hayatına atılan Dünder, kariyer yolculuğunu şu sözlerle sürdürüyor: "Üniversite mezuniyetimin ardından 2012 yılına kadar Türkiye'nin önde gelen düşünce kuruluşlarından biri olan Türkiye **Ekonomi** Politikaları Araştırma Vakfı'nda (TEPAV) analist olarak **ekonomi** politikaları üzerine çalıştım. Halen de katkı sağlamaya devam ediyorum. 2012 yılından bugüne Türk iş dünyasının çatı kuruluşu olan **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği**'nde (**TOBB**) Başkanımız Sn. **M. Rifat Hisarcıklıoğlu**'nun danışmanı olarak görev yapıyorum. Yine 2020 yılından bu yana **TOBB**'da Reel Sektör, Ar-Ge ve Uygulama Dairesi'nde Daire Başkanı olarak görev alıyorum. Adalet Bakanlığı'nda Arbuluculuk Kurulu üyesi ve Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim Kurulu üyesi olarak da Birliğimizi temsil ediyorum."

Hasan Çağlayan Dünder'dan **TOBB**'un çalışma alanlarını, sektöre ve ülkeye kattığı değeri, **KOBİ**'lere yönelik çalışmalarını, teknoloji ile dijital dönüşümün **TOBB**'da nasıl konumlandığını ve daha fazlasını dinledik...

"Türk iş dünyasını global sahnede en üst noktada temsil ediyoruz"

Türkiye'nin köklü kuruluşlarından birisi olan **TOBB**, ülke **ekonomisi** için önemli bir konumda yer alıyor ve ülkenin gücünü global sahneye de taşıyor. Detayları Hasan Çağlayan Dünder şu sözlerle anlattı:

"Türk iş dünyasının çatı kuruluşu olan **TOBB**, Türkiye genelinde faaliyet

gösteren, her sektörden, her ölçekten işletmeyi yani 1,8 milyon tüccar ve sanayiciyi temsil ediyor. Türkiye'nin girişimci gücü olan **TOBB**, yurt dışında da uluslararası ve bölgesel iş dünyası kuruluşlarında Türk özel sektörünün temsilciliğini ve sözcülüğünü üstleniyor.

81 il ve 160 ilçedeki 365 **Oda ve Borsa** ile en kılcaldaki üyelerimizin sıkıntılarını derleyip, onlara çözüm önerileri geliştirip Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlıklar nezdinde üyelerimizin sorunlarının takipçisi oluyoruz. Geçmişten bugüne **ekonomiyi** dair hayata geçen düzenlemelerin ve reformların mutfak çalışmasında yer alarak üyelerimizin beklentilerinin değerlendirilmesini sağlıyoruz. Yine **TOBB** olarak üyelerimizin ihtiyaçları

VİZYON

Türkiye'nin en kapsamlı sanayi veritabanını TOBB bünyesinde tutuyoruz. Bugün 90 binden fazla üreticinin tekil olarak 4 binden fazla ürettiği ürüne ilişkin tüm bilgiler bu veritabanında yer alıyor

doğrultusunda finansmana erişimden mesleki eğitime, ihracat kefaletinden dijital ve yeşil dönüşüme kadar pek çok hizmeti onların kullanımına sunuyoruz ve üyelerimiz için yine çok sayıda ulusal ve uluslararası alanda projeler yürütüyoruz.

Global sahnede de Türk iş dünyasını en üst noktada temsil ediyoruz. Başkanımız Sn. **M. Rifat Hisarcıklıoğlu**, uluslararası ve bölgesel iş dünyası kuruluşlarında Türk özel sektörünü en üst seviyede temsil ediyor. Başkanımız, Avrupa **Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği** (Eurochambres) Başkan Vekilliği, İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası (ICCIA) Başkan Vekilliği, Asya Pasifik **Ticaret ve Sanayi Odaları** Konfederasyonu (CACCI) Başkan Yardımcılığı, Türk **Ticaret ve Sanayi Odası** Başkanlığı görevlerini yürütüyor. Bunlar TOBB'un uluslararası görevlerinden sadece bazıları. **TOBB** web sitesinde bulunan 'Özetle **TOBB**' kitabında çok daha fazlasını görebilirsiniz."

VİZYON

“Çalışmalarımızı yürütürken Turkcell önemli bir paydaşımız oldu”

Dündar, kendi görevi kapsamındaki çalışma alanlarını ve odak noktalarını da detaylandırdı:

“Aslına bakarsanız Türk iş dünyasının çatı kuruluşu olan **TOBB**'da hem başkan danışmanı hem de daire başkanı olarak görev yapan biri olarak, çalışma alanlarımız ve odak noktalarımız çok geniş bir perspektife sahip, geniş bir yelpazeyi kapsıyor. Türk iş dünyasının hem mevcut faaliyetlerini kolaylaştıracak alanlarda hem de iş dünyasını hedeflerine ulaştıracak ve dönüşümlerini sağlayacak odak alanlarında çalışmalarımızı yürütüyoruz. Çalışma alanlarımız ve odak noktalarımızda ülkemizdeki işletmelerin yüzde 99'undan fazlasını kapsayan **KOBİ**'leri baz alıyoruz.

İŞTE Teknoloji, bir teknoloji yayını olduğu için sizlere daha çok teknoloji odaklı çalışmalarımızdan bahsetmek isterim. İlk odak noktamız sanayi aslında. Türkiye'nin en kapsamlı sanayi veritabanını **TOBB** bünyesinde tutuyoruz. Bugün 90 binden fazla üreticinin tekil olarak 4 binden fazla ürettiği ürüne ilişkin tüm bilgiler bu veritabanında yer alıyor. Türkiye'de hangi ürün, hangi ilde, hangi üretici tarafından ne kadarlık bir kapasitede üretiliyor, bunu görebiliyoruz ve takip edebiliyoruz.

TOBB Sanayi Veritabanı (sanayi.tobb.org.tr) sayesinde Sanayinin Liderleri Programı'nı yürütüyoruz. Ürün bazında üretim kapasitesine göre lider olan illerimizi belirliyoruz. Yine **TOBB** Tedarikçi Geliştirme Programı sayesinde büyük ölçekli ulusal ve uluslararası şirketlerin ihtiyaç duyduğu ürünleri belirleyip, onları üreten **KOBİ**'ler ile bir araya getiriyoruz. Turkcell ile de bu kapsamda bir iş birliğimiz bulunuyor.

İkinci odak alanımızı ise ülkemizdeki işletmelerin yüzde 99'undan fazlasını temsil eden **KOBİ**'lere yönelik çalışmalarımız oluşturuyor. **KOBİ**'lerimize sunduğumuz hizmetlerimizi yine teknoloji odağında ele alırsak dijital ve yeşil dönüşümü yani ikiz dönüşüm çalışmalarımızı ilk sırada söyleyebiliriz. Bu konuların detayına birazdan gireceğim.

Ülkemizdeki beşeri sermayeyi bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlamak için de elimizi taşın altına koyuyoruz. Bu kapsamda özel sektör çalışanlarına, üniversite ve meslek lisesi öğrencilerine yapay zeka ve dijital dönüşüm eğitimleri veriyoruz. Bugüne kadar verdiğimiz eğitimlerde öğrencilerin ciddi ilgisine şahit olduk.

Finansmana erişimden dış ticarete, uyuşmazlık çözümünden ticareti destekleyici faaliyetlere kadar pek çok alanda çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Çalışmalarımızı yürütürken Turkcell de önemli bir paydaşımız olmuştur. Turkcell ile Tedarikçi Geliştirme Programının yanında Geleceği Yazan Kadınlar projesini de yürütüyoruz. Yine Türkiye'nin **Otomobili (Togg)** projesinde Turkcell ile birlikte çalışıyoruz.”

“TOBB olarak, KOBİ'lere dijital dönüşümlerinde rehberlik ediyoruz”

Ülkemizde **KOBİ**'lerin dijital dönüşümde geldiği nokta ve geleceği hakkındaki düşüncelerini dile getiren Çağlayan Dündar, başarılı bir dönüşümün ülke ekonomisi açısından katkısını da şöyle değerlendirdi:

“İçinden geçtiğimiz bu çağda kurumların, işletmelerin ve bireylerin dijital dönüşümü bir tercih değil zorunluluk haline geldi. Özellikle uluslararası rekabet sürecinde rakiplerimiz dijital dönüşüm süreçlerini başarı ile tamamlarken bizim bunu es geçme gibi bir lüksümüz olamaz.

Yaklaşık 10 sene önce dijital dönüşüm kavramı üzerine çalışmaya başladığımızda dijital dönüşüm hizmeti sunan şirketlerin çoğu uluslararası sermayeliydi. Şirketler için de dijital dönüşüm süreci ciddi maliyetlere yol açıyordu. Bu durum ülkemizdeki şirketlerin dijital dönüşüme başlama iradelerini ciddi ölçüde olumsuz etkiliyordu.

VİZYON

Bugün ülkemizde büyük ölçekli şirketler dijital dönüşümde **KOBİ**'lere göre daha iyi durumdadır. Ancak son birkaç seneye kadar **KOBİ**'ler dijital dönüşüm süreçlerinde ciddi rehberliğe ihtiyaç duyuyorlardı. Hemen herkes **KOBİ**'ler için 'dijital dönüşümün bir zorunluluk olduğunu' ifade ederken, kimse **KOBİ**'lere bu süreçte yol gösterip rehberlik etmiyordu. Bu durumda da dijital dönüşümün bir ayağı eksik kalıyordu. Biz de **TOBB** olarak, bu eksikliği gidermek üzere Akıllı **KOBİ** Platformu'nu hayata geçirdik.

Dijital dönüşümün elbette bir maliyeti var. Bugüne kadar KOSGEB 2 kez KOBİGEL çağrısına çıktı ve dijitalleşmek isteyen **KOBİ**'lere destek verdi. Yine Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı da HAMLE programı ile dijital dönüşüme destek verdi. Bugün bazı bankalar da dijital dönüşüm kredi paketleri üzerine çalışıyor. Bunlar ülkemiz ve **KOBİ**'lerimiz açısından güzel gelişmeler.

Önümüzdeki süreçte **KOBİ**'lerin dijital dönüşümünün hızlanacağına hep birlikte şahit olacağız. Dijital dönüşümünü tamamlamış olan **KOBİ**'ler verimlilikleri artırarak daha rekabetçi olarak karşımıza çıkacaklar. Bu da bir bütün olarak Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü artıracak."

"Akıllı **KOBİ Platformu'nu haftada 2 binden fazla yeni **KOBİ** ziyaret ediyor"**

Akıllı **KOBİ** Platformu'nu detaylandıran Dündar, burada **TOBB**'un vizyonuna ve çalışmalarında sahip olduğu öneme de değindi:

"Akıllı **KOBİ** Platformu, dijital dönüşümlerini gerçekleştirmek isteyen ve bu bağlamda çeşitli teknolojik ürün ve hizmetlere ihtiyaç duyan **KOBİ**'ler ile teknoloji tedarikçilerini bir araya getiren dijital bir platform olarak faaliyet gösteriyor.

Dijitalleşme sürecinde biraz önce bahsettiğim eksiklikleri görerek **TOBB** olarak Akıllı **KOBİ** Platformu fikrini hayata geçirdik. Visa Türkiye de bu fikre destek verdi ve Akıllı **KOBİ**'nin hayata geçmesini sağladı. Akıllı **KOBİ** Platformu ile ülkemizde dijital dönüşüm ürün ve hizmeti olan ciddi sayıda teknoloji tedarikçisi olduğunu da görmüş olduk. Bu kadar fazla teknoloji tedarikçisine sahip olmak açıkçası beni çok mutlu etmişti. Turkcell de Akıllı **KOBİ**'deki önemli teknoloji tedarikçilerinden biri konumunda yer alıyor.

Birinci yılını geride bıraktığımız Akıllı **KOBİ**'de şu anda 80 kategoride 1.500'ün üzerinde dijital dönüşüm ürünü ve hizmeti bulunuyor. Platformda yer alan teknoloji tedarikçileri ile kurduğumuz paydaşlık ilişkilerimiz ve iş birliklerimizle makale ve yayın içeriklerinden eğitim ve avantajlı kampanyalara kadar pek çok konuya eğiliyor, bu sayede dijital dönüşümü 360 derece bakış açısıyla, kapsayıcı, sürdürülebilir ve yenilikçi taraftan ele alıyoruz. Böylece Akıllı **KOBİ** ekosistemini oluşturarak Türkiye'de **KOBİ**'ler ve dijital dönüşüm dendiğinde akla gelen ilk mecraya olma yönünde çalışmalarımızı yürütüyoruz. Bu kapsamda biz de Akıllı **KOBİ**'yi Türkiye'nin Dijital Dönüşüm Platformu olarak adlandırıyoruz.

Akıllı **KOBİ** Platformu, **TOBB**'un dijital dönüşüm çalışmalarını bir çatı altında topladığı bir yapı oldu. Bu platform ile 1,8 milyon **TOBB** üyesinin dijital dönüşüm sürecine destek olmayı hedefliyoruz.

Akıllı **KOBİ** Platformu'nu haftada 2 binden fazla yeni **KOBİ** ziyaret ediyor. Etkileşimin bu denli yüksek olmasından da büyük mutluluk duyuyoruz. Elbette Akıllı **KOBİ**'yi etkin bir ekip ile birlikte yürütüyoruz. Ben burada Akıllı **KOBİ**'deki ekip arkadaşlarım olan Cahit Ceren'e, Didem Karabuda'ya, Başar Ceylan'a ve Ümit Öncel'e özverili çalışmalarından dolayı çok teşekkür ediyorum."

Dijital dönüşüm ekosisteminin farklı tarafları açısından, hem yurt içi hem de yurt dışında Akıllı **KOBİ vizyonu ve projesi ile ilgili nasıl geri dönüşler alıyorsunuz?**

Akıllı **KOBİ**, ülkemizde olduğu kadar yurt dışında da **KOBİ**'lerin dijital dönüşüm süreçlerine sağladığı katma değerle öne çıkıyor. Gerek **KOBİ**'lerle teknoloji tedarikçisi şirketleri bir araya getiren ve **KOBİ**'lerin dijitalleşme sürecinde ihtiyaç duyabilecekleri ürün ve hizmetleri tek bir kanaldan onlara sunan bir platform olması, gerekse eğitimler, yayınlar ve makale içerikleriyle ekosisteme ve **KOBİ**'lere yönelik farkındalık seviyesini pekiştirici faaliyetleri ile benzerlerinden ayrılan ve kapsayıcılığı ile fark yaratan bir platform olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda Akıllı **KOBİ**, OECD'nin son yayınlanan **KOBİ** Politikaları Endeksi'nde yenilikçi uygulama örneği olarak yer aldı ve **KOBİ**'lerin dijital dönüşümlerinin önündeki engelleri aşmaya yönelik sunduğu adımlarla başarı örneği olarak değerlendirildi. Yine uluslararası arenada gerçekleştirdiğimiz sunumlarda Akıllı **KOBİ** diğer ülkelerden büyük ilgi görüyor. Şimdiden Akıllı **KOBİ** Platformu'nu diğer ülkelerde de uygulamak üzere teklif alıyoruz. Bu teklifler de aslında böylesine bir platformun özel sektörün dijital dönüşümü için gerekliliğini bir kez daha gösteriyor.

VİZYON

“Akıllı KOBİ’yi ülke içinde ve dışında dijital dönüşüm süreçlerine katkı sağlayacak şekilde konumlandıracağız”

Çağlayan Dünder, önümüzdeki dönemde Akıllı KOBİ’de planlanan yenilikleri, ülke ekonomisi ve kalkınma konusunda gelecek dönem için Akıllı KOBİ’nin sunmayı hedeflediği faydaları da dile getirdi:

“2023 itibarıyla Akıllı KOBİ’de birçok yenilik bizi bekliyor. Bu yeniliklerin başında pazaryerine geçişle birlikte Akıllı KOBİ Platformu üzerinden KOBİ’lerin ihtiyaç duydukları teknolojik ürün ve hizmetleri farklı ödeme yöntemleri ile direkt satın alabilecekleri bir yapıya kavuşması geliyor. Bununla birlikte KOBİ Avantajlar Dünyası sayfamızla birlikte Akıllı KOBİ’ye özel pek çok avantajlı kampanya ve indirim fırsatlarını KOBİ’lerimizle buluşturacağız.

Önümüzdeki süreçte TOBB’a bağlı Oda ve Borsalarımızın ev sahipliğinde Akıllı KOBİ’yi sahaya indireceğiz ve Anadolu ile buluşturacağız. İllerde faaliyet gösteren KOBİ’lerimizin ihtiyaçlarına ve gündemlerine yönelik içeriklerle geniş katımlı fiziksel etkinlikler gerçekleştireceğiz. Diğer yandan fiziksel ve dijitalde üreteceğimiz etkinlik ve içeriklerimizle ekosistemin gelişmesine, dijital dönüşümün önündeki bariyerlerin aşılmasına destek sağlayacak katma değeri yüksek faaliyetlerimiz devam edecek.

Yine gelecek hedeflerimiz arasında Akıllı KOBİ’yi diğer ülkelerin KOBİ’lerinin dijital dönüşüm süreçlerine katkı sağlayacak şekilde konumlandırmayı hedefliyoruz. Böylelikle Akıllı KOBİ’deki teknoloji tedarikçilerinin ürün ve hizmetlerini diğer ülkelerdeki KOBİ’lere sunmalarını sağlayacağız.

TOBB olarak, çalışmalarımızda Ar-Ge de önemli bir dikey eksendir. Ar-Ge çalışmalarımız kapsamında özellikle son yıllarda teknolojik dönüşüm ve dijital dönüşümüne büyük ağırlık verdik. Bu kapsamda 2 örnek projemizi paylaşmak isterim.

Artık üyelerimizin ihtiyaç duydukları tüm belgeleri online olarak onların kullanımına sunuyoruz. Üyelerimiz belge almak için artık üye olduğu Oda’ya gelmek zorunda kalmıyor. Evlerinden ve iş yerlerinden ihtiyaç duydukları tüm belgeleri alabiliyorlar.

Yine bildiğiniz üzere, Türkiye’nin tüm ticaret sicil kayıtlarını TOBB olarak biz tutuyoruz. Bu kayıt ve ilanlar her gün Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanıyor. İlanlar geçen yıla kadar 2 günde yayımlanıyordu. Geçmiş yıllarda bu rakam 10 gündü. Bu alanda yaptığımız dijital dönüşüm çalışmasıyla ilanların yayımlanma süresini 2 saate indirdik. Bu Türkiye’deki tüm işletmeler için büyük bir kolaylık oldu.”

“Türkiye’deki start-up ekosisteminin kurumsallaşmasını hedefliyoruz”

Son sözlerini Birliğin KOBİ’lere ve girişimcilere sunduğu destekler ve teşviklerle tamamlayan Dünder, yakın zamanda uygulamaya konacak hizmetlerden ve çalışmalardan da bahsetti:

“KOBİ’lere ve girişimcilere yönelik çalışmalarımızın ana temasını sürdürülebilirlik oluşturuyor. Çünkü ülke olarak sürdürülebilir KOBİ’lere ihtiyacımız var. Sürdürülebilirlik alanındaki hizmetlerimizi ve destek faaliyetlerimizi şu şekilde sınıflamak mümkün;

- Üretim (verimlilik, toplam kalite yönetimi, standartlar, etik kurallar)

- Ticaret (alacak sigortası, tedarikçi geliştirme programları)
- Dış Ticaret (ihracat destek ofisleri, yurt dışı iş gezisi programları)
- İş gücü piyasası (mesleki eğitim, mesleki yeterlilik)
- Finansmana erişim (kamu kurum ve kuruluşlarının destekleri, Kredi Garanti Fonu kefaleti, Tedarik Zinciri Finansmanı, Taşınır Rehni Sistemi, Makine Sicili)
- Uyuşmazlıkların çözümü (arabuluculuk, tahkim)
- Çevre (sıfır atık, yeşil dönüşüm, dögüsel ekonomi, karbon ayak izi, su ayak izi, afetlere karşı hazırlık, enerji verimliliği)
- Dijitalleşme (dijital dönüşüm, Akıllı KOBİ Platformu, Start-up Ekosistemi, e-ticaret ve e-ihracat, 5G)

Verdiğimiz ve destek olduğumuz bu konularla da KOBİ’lerin kurumsal ve teknolojik dönüşüm süreçlerine katkı sağlıyoruz. Tabiki üyelerimize yönelik eğitimlere ve bilgilendirme webinarlarını da çok önemsiyoruz. Özellikle pandemi ve sonrasındaki dönemde üyelerimize büyük ölçüde webinar sayesinde ulaştık. Tüm bu çalışmalarımızı TOBB Akademi Portalı üzerinden yapıyoruz.

Mevcut çalışmalarımız ve projelerimizden yakın zamanda hayata geçireceğimiz, üyelerimizin hizmetine sunacağımız projelerimiz de var elbette. Tüm çalışmalarımızı TOBB Başkanımız Sn. **M.Rifat Hisarcıklıoğlu**’nun vizyonu ile harekete geçiriyoruz.

Bu çalışmalardan ilki Türkiye Start-up Ekosistemi’nin kurumsallaşmasına yönelik bir çalışma. Bu kapsamda Google ile birlikte çalışıyoruz. Ülkemizde start-up tanıtımının ve sınıflama sisteminin oluşturulması, ülkemizdeki start-upların kayıt altına alınması, eğitime, mentor desteğine, yatırımcıya ve müşteriye daha kolay ulaşmasını sağlayacak

VİZYON

bir portal üzerine çalışıyoruz. Start-up ekosisteminin tüm paydaşlarını kapsayacak bir altyapı oluşturmayı hedefliyoruz bu anlamda.

İkinci çalışmamız yeşil dönüşüm sürecinde ülkemizdeki işletmelere rehberlik etmek üzere **TOBB** Karbon Ayak İzi Hesaplama Platformu'nu hayata geçireceğiz. Bu platform ile işletmeler, Kapsam 1-2-3 bazında karbon ayak izlerini hesaplayabilecekler. Yine bu platform ile birlikte işletmelerin ESG skorlarına ulaşmalarını da sağlamış olacağız.

Diğer önemli bir konu ise önümüzdeki süreçte ülkemizde 5G'nin kullanıma alınacak olması. 5G teknolojisi bireylerden ziyade sektörleri ve endüstrileri etkileyen bir süreç olacak. İşte bu kapsamda Türk iş dünyasını 5G sürecine hazırlamak, 5G bazlı teknolojik çözümlerin sayısını artırmak ve iş dünyasının bu çözümleri kullanmalarını sağlamak üzere adımlar atıyoruz. 5G altyapısını sunan şirketleri, telekomünikasyon şirketlerini ve start-upları bir araya getirecek ve birlikte çalışmalarını sağlayacak bir yapı üzerine çalışıyoruz."

İhracat konusunda dünyaya açılan bir geçit olan TOBB, bugünlerde atılımı hız kazanan e-ihracat alanında KOBİ'ler için nasıl bir destek sağlıyor? E-ihracatın Çin benzeri bir konuma ulaşması için sizce hangi konulara odaklanılması gerekiyor?

Pandeminin de etkisi ile Türkiye, e-ticarette önemli mesafe kaydetti. Eskiden cadde üzerinde, köşe başında dükkanı olmak önemliyken, bugün e-ticarette, kullandığımız telefon ekranında olmazsa olmaz haline geldi. Kartla yapılan her 3 liralık harcamanın 1 lirası artık e-ticaret üzerinden yapılır oldu. **KOBİ**'lerimiz e-ticaret satışlarının farkına vardı.

E-ticarette kazandığımız bu ivmeyi artık e-ihracatta sürdürmemiz gerekiyor. Türkiye olarak e-ihracatta ürün gamımız, rekabetçi fiyatlarımız ile dünya genelinde ve bölge coğrafyamızda önemli fırsatlara sahibiz. Ancak **KOBİ**'lerimiz e-ticaret yaparken e-ihracat yapmaktan zaman zaman çekinmeye devam ediyorlar. İşte bu noktada **KOBİ**'lerimize gümrükleme ve kargo dahil bütüncül e-ihracat paketleri sunulması gerekiyor. **TOBB** olarak biz de bu konuda **KOBİ**'lerimize e-ihracat portalları iş birliğinde eğitimler veriyoruz.

Ülkemizin de Çin gibi e-ihracatta potansiyelini ortaya koyması için e-ticaret portallarının e-ihracata yoğunlaşmasını teşvik etmeliyiz. Yine yurt dışındaki önemli merkezlerde lojistik ve dağıtım/iade (fulfillment) merkezlerini hayata geçirerek e-ihracat portallarının ve **KOBİ**'lerin kullanımına sunmalıyız.